

SUOMEN SÄÄDÖSKOKOELMA

Julkaistu Helsingissä 17 päivänä kesäkuuta 2015

733/2015

Laki

oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain muuttamisesta

Annettu Helsingissä 12 päivänä kesäkuuta 2015

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 1 luvun 14 §:n 2 momentti, 6 luvun 3 a ja 8 §, 6 a luvun 7 § sekä 7 luvun 1 §:n 3 momentti, sellaisina kuin niistä ovat 1 luvun 14 §:n 2 momentti laissa 455/2011, 6 luvun 3 a § laissa 243/2006 ja 6 a luvun 7 § laissa 769/2013,
muutetaan 5 luvun 4 §, 6 luvun 4 §, 5 §:n 3 momentti ja 7 § sekä 11 luvun 2 §:n 1 momentti sekä 3 ja 4 §, sekä
lisätään 5 lukuun uusi 11 a—11 e § ja niiden edelle uusi väliotsikko, 6 luvun 3 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 243/2006, uusi 3 momentti sekä 7 lukuun uusi 5 a § ja sen edelle uusi väliotsikko seuraavasti:

5 luku

Syytteen vireillepanosta

4 §

Syyttäjän on toimitettava tuomioistuimelle kirjalliset todisteet, todisteena käytettävät esineet, esitutkintapöytäkirja ja muut asian käsittelemistä varten tarpeelliset asiakirjat tuomioistuimen määräämällä tavalla haastehakemuksen yhteydessä tai viipymättä syytteen nostamisen jälkeen.

Anonyymistä todistelusta päättäminen

11 a §

Tuomioistuin voi syyttäjän taikka epäillyn tai vastaajan kirjallisesta hakemuksesta päättää, että rikosasiassa kuullaan henkilöä todistajana siten, ettei hänen henkilöllisyytensä

eivätkä yhteystietonsa paljastu (*anonyymi todistaja*), jos:

1) rikosepäily tai syyte koskee rikosta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kahdeksan vuotta vankeutta, taikka rikoslain 20 luvun 9 a §:ssä tai 25 luvun 3 §:ssä rangaistavaksi säädettyä rikosta taikka tällaisen rikoksen yritystä tai osallisuutta tällaiseen rikokseen; ja

2) menettely on välttämätön anonyymin todistajan tai häneen oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 17 §:n 1 momentissa tarkoitetussa suhteessa olevan henkilön suojaamiseksi henkeen tai terveyteen kohdistuvalta vakavalta uhalta.

Hakemuksesta tai sen liitteestä on ilmettävä, ketä vaaditaan kuultavaksi anonyyminä todistajana, selvitys asianomaisen henkilön tahdosta tulla kuulluksi anonyyminä todistajana, sekä ne seikat ja todisteet, joihin hakija vaatimuksensa tueksi vetoaa.

11 b §

Anonyymistä todistelusta päättää käräjäoikeus. Asia käsitellään siinä käräjäoikeudessa, joka on syyteasiassa toimivaltainen tai jossa asian käsittely sopivasti käy päinsä.

Käräjäoikeudessa anonyymiä todistelua koskevan hakemuksen käsittelee sen puheenjohtaja. Istunto voidaan pitää myös muuna aikana ja muussa paikassa kuin, mitä tuomioistuimen istunnosta säädetään.

Anonyymistä todistelusta päättänyt tuomari toimii puheenjohtajana rikosasiassa, jossa kuullaan asianomaista anonyymiä todistajaa. Jos mainittu tuomari on estynyt toimimasta puheenjohtajana, hänen asemestaan rikosasian puheenjohtajana toimivan tuomarin on perehdyttävä anonymiteetistä päättämisestä koskevassa menettelyssä kertyneeseen aineistoon. Perehtymisvelvollisuus on myös muutoksenhakutuomioistuimessa rikosasiassa puheenjohtajana toimivalla tuomarilla.

11 c §

Tuomioistuimen on viipymättä otettava anonyymiä todistelua koskeva hakemus käsiteltäväksi. Tuomioistuimen on myös viipymättä määrättävä julkinen asiamies valvomaan epäillyn tai vastaajan etua, jollei tämä itse ole esittänyt vaatimusta anonyymistä todistelusta, sekä annettava julkiselle asiamiehelle tieto hakemuksen ja sen liitteiden sisällöstä. Syyttäjää on kuultava epäillyn tai vastaajan anonyymiä todistelua koskevasta hakemuksesta. Tuomioistuin voi myös hankkia muuta selvitystä, jos se on asian selvittämiseksi tarpeen eikä vaaranna käsittelyn tarkoituksen toteutumista.

Muulla kuin syyttäjällä ja anonyymiä todistelua vaatineella epäillyllä tai vastaajalla taikka julkisella asiamiehellä ei ole oikeutta olla läsnä asian käsittelyssä eikä päätöstä julistettaessa. Sitä, jota vaaditaan kuultavaksi anonyymisti, voidaan kuitenkin kuulla. Tuomioistuin voi myös kuulla muuta henkilöä kuin epäiltyä tai vastaajaa, joka ei ole vaatinut anonyymiä todistelua, jos se on asian selvittämiseksi tarpeen eikä kuuleminen vaaranna käsittelyn tarkoituksen toteutumista.

Julkiseen asiamieheen sovelletaan pakkokeinolain (806/2011) 10 luvun 44—46 §:ää.

11 d §

Anonyymistä todistelusta päättämistä koskevien oikeudenkäyntiasiakirjojen julkisluonteen ja salassapitoon sovelletaan, mitä tässä pykälässä säädetään. Anonyymiä todistelua koskevan asian suullisen käsittelyn julkisluontesta säädetään 11 c §:n 2 momentissa.

Anonyymistä todistelusta päättämistä koskevat oikeudenkäyntiasiakirjat ovat salassa pidettäviä, jollei 3 momentissa toisin säädetä.

Anonyymistä todistelusta päättämistä koskevat oikeudenkäyntiasiakirjat tulevat julkisiksi, jollei tuomioistuin 4 momentin nojalla toisin määrää, seuraavasti:

1) oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain (370/2007) 4 §:ssä tarkoitetuista oikeudenkäynnin perustiedoista tuomioistuimen nimi ja asian laatu heti, kun asia on tullut vireille tuomioistuimessa;

2) oikeudenkäyntiasiakirjoihin sisältyvistä ja oikeudenkäynnin perustiedoista tiedot asian laadusta ja asian ratkaisseen tuomioistuimen nimestä, hakijasta ja hänen vastapuolestaan sekä 11 a §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettu asiasta, jonka selvittämiseksi anonymiteettiä on vaadittu, kun anonymiteetti on myönnetty ja asia on lainvoimaisesti ratkaistu;

3) tuomioistuimen päätös, jolla anonyymiin todisteluun ei ole suostuttu, ja siihen liittyvät oikeudenkäyntiasiakirjat tuomioistuimen neuvotteluja koskevia tietoja lukuun ottamatta, kun asia on lainvoimaisesti ratkaistu;

4) jos rikoksesta epäilty on toiminut anonyyminä todistajana tai jos hänen henkilöllisyytensä ja yhteystietojensa paljastaminen on muutoin välttämätöntä rikoksen selvittämiseksi eikä tietoa ole muusta syystä salassa pidettävä, kun syyttäjä nostaa syytteen tai kun tuomioistuin on lainvoimaisesti päättänyt antaa haasteen 7 luvun 5 a §:n mukaisesti tällaisesta rikoksesta.

Tämän pykälän nojalla salassa pidettäviksi säädettyjen oikeudenkäyntiasiakirjojen salassapitoaika on 60 vuotta. Tuomioistuin voi lisäksi määrätä, että anonyymistä todistelusta päättämistä koskevat oikeudenkäyntiasiakirjat ovat salassa pidettäviä enintään 60 vuotta, seuraavasti:

1) 3 momentin 2 kohdassa tarkoitetut tiedot hakijasta ja hänen vastapuolestaan, jos se on välttämätöntä hengen tai terveyden suojelemiseksi;

2) 3 momentin 3 kohdassa tarkoitetut asiakirjat niiltä osin kuin se on välttämätöntä hengen tai terveyden suojelemiseksi.

Sen estämättä, mitä edellä tässä pykälässä säädetään oikeudenkäyntiasiakirjojen salassapidosta, tuomioistuim:

1) antaa päätöksestä, jolla anonyymiin todistelun on suostuttu, hakijalle toimituskirjan, jossa 11 a §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettu asia sekä todistaja on yksilöity soveltuvalla tavalla henkilö- ja yhteystiedot salaten;

2) voi luovuttaa pidättämiseen oikeutetulle esituskintaa johtavalle virkamiehelle tai syyttäjälle taikka tuomioistuimelle anonyymia todistamista koskevan päätöksen ja siihen liittyvät oikeudenkäyntiasiakirjat sen selvittämiseksi, onko anonyymiteetin myöntämistä koskevan asian käsittelyssä tapahtunut rikos tai onko anonyymi todistaja lausuntoa antaessaan syyllistynyt rikokseen.

11 e §

Käräjäoikeuden anonyymia todistelua koskevaan päätökseen haetaan muutosta tyytymättömyyttä ilmoittamatta valittamalla hovioikeuteen. Valituskirjelmä on toimitettava päätöksen tehneelle tuomioistuimelle seitsemän päivän kuluessa päätöksestä. Käräjäoikeuden on viipymättä lähetettävä valituskirjelmä ja asiaa koskeva asiakirjavihko hovioikeudelle.

Valittajan vastapuolella on oikeus kirjallisesti vastata valitukseen. Hänen on toimitettava vastauksensa päätöksen tehneelle käräjäoikeudelle seitsemän päivän kuluessa muutoksenhakuajan päättymisestä. Vastaus on viipymättä lähetettävä hovioikeudelle.

Hovioikeuden päätökseen haetaan muutosta valittamalla korkeimpaan oikeuteen valituslupaa pyytämällä siten kuin oikeudenkäymiskaaren 30 luvussa säädetään. Hovioikeuden päätöstä, jolla anonyymiin todisteluun on suostuttu, on kuitenkin heti noudatettava, jollei korkein oikeus toisin määrää.

Valitus on käsiteltävä kiireellisenä.

6 luku

Pääkäsittelystä

3 §

— — — — —
 Todistelun vastaanottamisesta 2 momentissa tarkoitettussa pääkäsittelyssä säädetään oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 55 §:ssä.

4 §

Todistelun vastaanottamisesta pääkäsittelyn peruuttamisesta huolimatta pääkäsittelyn ulkopuolella ja todistelun vastaanottamisesta uudelleen pääkäsittelyssä säädetään oikeudenkäymiskaaren 17 luvussa.

5 §

— — — — —
 Rikosasian asianomistajan on pysyttävä totuudessa, kun hän ilmoittaa ne seikat, joihin hän vetoaa asiassa, ja lausuu käsityksensä vastapuolen esittämistä seikoista.

7 §

Pääkäsittelyssä on seuraavassa järjestyksessä:

1) syyttäjän ja asianomistajan esitettävä vaatimuksensa ja lyhyesti niiden perusteet;

2) vastaajan ilmoitettava lyhyesti kantansa esitettyihin vaatimuksiin;

3) syyttäjän ja asianomistajan tarkemmin perusteltava kantansa;

4) vastaajalle varattava tilaisuus lausua vastapuolen perustelujen johdosta;

5) otettava vastaan todistelu;

6) asianosaisten esitettävä loppulausuntonsa ja siinä tarvittaessa käsityksensä vastaajan syyllisyydestä ja rikoksen seuraamuksesta.

Asianomistajan osallistuminen käsittelyyn voidaan toteuttaa asianosaisen tai muun henkilön läsnä olematta taikka käyttäen videoneuvottelua tai muuta soveltuvaa teknistä tiedonvälitystapaa noudattaen, mitä oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 51 tai 52 §:ssä säädetään.

7 luku

Asianomistajan yksin ajaman rikosasian käsittelystä*Haasteen antaminen anonyymiä todistajaa koskevassa asiassa*

5 a §

Jos asianomistaja nostaa syytteen 5 luvun 11 a—11 e §:ssä säädetyn anonymiteetin myöntämistä koskevan asian käsittelyssä tapahtuneeksi epäilystä rikoksesta tai anonyymiä todistajaa vastaan tämän tuomioistuimessa antaman lausuman sisältöön perustuen, hänen on toimitettava haastehakemus tuomioistuimelle sekä vaadittava anonyymien todistajan henkilöllisyyden ja yhteystietojen paljastamista, jos rikoksesta epäilty on anonyymi todistaja tai jos asianomistaja katsoo tietojen paljastamisen olevan muutoin välttämätöntä rikoksen selvittämiseksi.

Tuomioistuimen on ennen ratkaisemista kuultava syyttäjää sekä asianomaisesta rikoksesta epäiltyä. Jos rikoksesta epäillään muuta henkilöä kuin anonyymiä todistajaa, myös anonyymiä todistajaa on kuultava. Tuomioistuin voi myös kuulla asianomistajaa ja hankkia muuta selvitystä sekä järjestää suullisen käsittelyn, jos se on asian selvittämiseksi tarpeen. Asia on käsiteltävä yleisön ja asianomistajan läsnä olematta, jos se on välttämätöntä anonyymien todistajan henkilöllisyyden ja yhteystietojen paljastumisen estämiseksi.

Jos tuomioistuin katsoo, että syytteen nostamisen edellytykset täyttyvät, tai jos rikoksesta epäilty anonyymi todistaja suostuu henkilöllisyytensä ja yhteystietojensa paljastamiseen eikä 5 §:stä muuta johdu, tuomioistuimen on tehtävä päätös haasteen antamisesta. Haasteessa on paljastettava anonyymien todistajan henkilöllisyys ja yhteystiedot, jos hän on rikoksesta epäilty tai jos tietojen paljastaminen on muutoin välttämätöntä rikoksen selvittämiseksi. Syyttäjä voi hakea muutosta haasteen antamista koskevaan päätökseen, jossa anonyymien todistajan henkilöllisyys ja yhteystiedot paljastetaan, valittamalla hovioikeuteen ja hovioikeuden ensimmäisenä asteen tekemään päätökseen valittamalla korkeimpaan oikeuteen valituslupaa pyytämättä. Haasteen antamista koskevaa päätöstä nouda-

tetaan sen tultua lainvoimaiseksi. Oikeudenkäyntiasiakirjojen julkiseksi tulemisesta säädetään 5 luvun 11 d §:n 3 momentin 4 kohdassa. Jos tuomioistuin on päättänyt antaa haasteen, joka koskee muuta henkilöä kuin anonyymiä todistajaa, ja päättänyt olla paljastamatta anonyymien todistajan henkilöllisyyttä ja yhteystietoja, asianomistaja voi hakea muutosta päätökseen jättää tiedot paljastamatta noudattaen, mitä tässä momentissa säädetään syyttäjän muutoksenhausta.

Jos syytteen nostamisen edellytykset eivät täyty eikä anonyymi todistaja suostu henkilöllisyytensä ja yhteystietojensa paljastamiseen, tuomioistuimen on haastetta antamatta hylättävä kanne tuomiolla. Tuomio ja asiaan liittyvä oikeudenkäyntiaineisto on salassa pidettävä myös asianosaiselta siltä osin kuin niihin sisältyy tietoa, joiden avulla anonyymien todistajan henkilöllisyys tai yhteystiedot voivat paljastua. Salassapitoaika on 60 vuotta. Päätökseen, jolla tuomioistuin on päättänyt antaa haasteen, joka koskee muuta henkilöä kuin anonyymiä todistajaa, ja päättänyt olla paljastamatta anonyymien todistajan henkilöllisyyttä ja yhteystietoja, sekä siihen liittyvään oikeudenkäyntiaineistoon sovelletaan, mitä edellä tässä momentissa säädetään tuomiosta ja siihen liittyvästä oikeudenkäyntiaineistosta.

Haasteen antamisesta päättänyt tuomari ei saa käsitellä kanneasiaa.

11 luku

Tuomioistuimen ratkaisusta

2 §

Tuomiossa saadaan ottaa huomioon vain se oikeudenkäyntiaineisto, joka on esitetty pääkäsittelyssä. Tuomiossa saadaan kuitenkin ottaa huomioon myös pääkäsittelyn ulkopuolella esitetty todiste, jota ei oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 59 §:n 1 momentin nojalla oteta vastaan uudelleen pääkäsittelyssä. Jos asiassa on toimitettu uusi pääkäsittely, saadaan tuomiossa ottaa huomioon vain se, mitä on esitetty tässä käsittelyssä. Tuomiossa saadaan kuitenkin ottaa huomioon myös se oikeudenkäyntiaineisto, joka on esitetty pääkäsittelyä 6 luvun 13 §:n nojalla täydennettävässä.

3 §

Tuomioistuimien saa tuomita vain siitä teosta, josta rangaistusta on vaadittu. Tuomioistuimien ei ole sidottu rikosnimikkeeseen eikä lainkohtaan, jonka nojalla rangaistusta on vaadittu.

4 §

Tuomio rikosasiassa on joko syylliseksi tuomitseva tai vapauttava.

Tuomio on perusteltava. Perusteluista on ilmentävä, mihin seikkoihin ja oikeudelliseen päättelyyn ratkaisu perustuu. Perusteluissa on myös selostettava, millä perusteella riitainen seikka on tullut näytetyksi tai jäänyt näyttämättä.

Jos rikosasiassa on kuultu anonyymiä todistajaa, tuomioistuimen on erityisesti perus-

teltava, mikä merkitys hänen kertomuksellaan oli näyttönä asiassa ja mihin toimenpiteisiin ryhdyttiin puolustuksen oikeuksien turvaamiseksi. Tuomioistuimella on sama perusteluvelvollisuus, jos asianomistajan tai todistajan henkilökohtaisen kuulemisen asemesta todisteena käytettiin esitutkintapöytäkirjaan tai muulle asiakirjalle merkittyä tai muulla tavalla tallennettua lausumaa. Tuomioistuimen on tällöin myös erityisesti perusteltava, miksi asianomistajaa tai todistajaa ei kuultu henkilökohtaisesti oikeudenkäynnissä.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-kuuta 2016.

Asianomistajan syyteoikeus määräytyy sen lain mukaan, joka on voimassa hänen esittäessään rangaistusvaatimuksensa.

Helsingissä 12 päivänä kesäkuuta 2015

Tasavallan Presidentti
SAULI NIINISTÖ

Oikeus- ja työministeri *Jari Lindström*